

OVERVIEW OF THE CONCEPT OF EUROPEANIZATION

Andreea Nicoleta Dragomir, Assist., PhD Student, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: The most common idea of studies about Europeanization sent to the statement that Europeanization it starts once with accession to the European Union, at which time the process is imposed on entire society, because the European Union is a structure different from the member components. From here, it can be demonstrated that Europeanization is not uniform and that there are different levels of accentuation in the various Member States, according to their own tradition and the accession to the European Union Europeanization means institutionalization at the European level of a system distinct government, with common institutions and with the authority to make, to implement and to impose European policies.

Keywords: Europeanization, European integration, Europeanization models.

Pentru a putea vorbi despre și, mai ales, pentru a putea înțelege ce înseamnă de fapt europeanizarea, trebuie să discutăm despre evoluția bătrânului continent, de la statutul de zonă scindată și fărâmițată, încovoiată de războaie și crize – de acum un secol, pînă la autoritatea ce vrea să devină astăzi. Timp de secole, Europa a fost scena de desfășurare a numeroase și sângeroase războaie. În perioada dintre 1870 și 1945, Franța și Germania s-au înfruntat de trei ori, de fiecare dată amândouă suferind pierderi imense. Drept urmare, europenii au înțeles că ceea ce le trebuia statelor lor, pentru a putea dăinui în pace și prosperitate, era construirea unui limbaj comun, care să aibă ca mesaj buna înțelegere și cooperarea. Numeroși lideri europeni s-au convins că singurul mod în care se putea asigura pacea și securitatea între statele lor era unirea lor economică și politică. Deci, în 1950, Ministrul francez de Externe, Robert Schumann, a propus integrarea industriilor cărbunelui și oțelului din Europa Occidentală. În consecință, în 1951 a fost înființată Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), avînd șase membrii, Benelux, Germania de Vest, Franța, Italia. Puterea de a lua decizii în legătură cu industriile cărbunelui și oțelului a fost plasată în competența unei autorități independente și supranaționale numită Înalta Autoritate, al cărei prim președinte a fost Jean Monnet.

CECO a fost în primii ani un succes, astfel încît cele șase state membre au decis să integreze și alte sectoare ale economiilor lor. Se înființau deci, în 1957, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, (EURATOM) și Comunitatea Economică Europeană (CEE). Statele membre și-au propus să înlăture barierele economice și să formeze o piață comună. Anul 1992, anul semnării Tratatului de la Maastricht, a fost un an decisiv pentru integrarea europeană, deoarece prin acest tratat s-au introdus noi forme de cooperare între guvernele statelor membre, de exemplu, în domeniile justiției și afacerilor interne. Prin adăugarea principiului cooperării interguvernamentale sistemului comunității deja existente, se poate spune că, la acel moment, s-a născut efectiv Uniunea Europeană¹.

Prin extindere, în Uniunea Europeană au intrat țări cu diferite nivele de dezvoltare economică și socială, astfel, Comunitatea Europeană și-a asumat toate problemele rezultate

---

¹L.Jumara, *Procesul Europeanizării*, <http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr41procesulEuropeanizarii.html>, pagina accesata in data de 13.08.2013

din deosebirile dintre membrii ei. Particularitatea locală a europenizării este conferită de raporturile dintre membrii noi și vechii membrii ai Uniunii Europene din perioada preaderării. Înainte de integrarea altor țări, Comunitatea Europeană era alcătuită din economii puternice și democrații consolidate. Treptat au fost admise țări cu un nivel mai scăzut de dezvoltare (Grecia, Portugalia, Spania, apoi valul celor 10 în 2004, 2007- România și Bulgaria, 2013, Croația). Astfel, noile membre ale Uniunii Europene au resimțit statutul de dependență față de țările accidentale. Trebuie precizat că aquis-ul comunitar, ansamblul de drepturi și obligații comune aplicat tuturor statelor membre, este un act inițiat de statele occidentale. Ca poziție geopolitică și moștenire istorică, România se înscrie în categoria statelor din Estul Europei, și, de aici, decurge, evident, particularitatea procesului de aderare și integrare în Uniunea Europeană mai precis: diminuarea decalajului dintre membrii Uniunii Europene prin procesul de modernizare a societății naționale².

Europenizarea este un concept dezvoltat inițial în științele politice, teoria relațiilor internaționale și în sfera politicilor comparative³. Cunoaște, în același timp, mai mult sau mai puțin, un proces de sloganizare, fiind utilizat în mod curent la nivelul discursurilor politice, platformelor politice și instituționale sau în discursurile publice și mediatice (ar fi, de altfel, relevant de analizat care sunt interferențele între registrul academic, în care circulă acest concept și cel mediatic-instituțional). Europenizarea a devenit de aceea un concept cu o arie de cuprindere largă – o denumire generică pentru transformările politice, economice, instituționale și, nu în ultimul rând, cognitiv-simbolice, prin care trec trec statele care au adoptat reglementările europene și care își reconfigurează astfel sistemele naționale⁴.

Din perspectiva unei analize progresive, remarcăm că în perioada 1950 începutul anilor 1960, funcționaliștii au încercat să explice procesul integrării ca procesul care începe de la sectoare mici către un proces amplu și ambițios⁵. În perioada următoare apare interguvernamentalismul, care încearcă să explice de ce procesul de integrare nu așa cum fondatorii comunităților sperau. Analizând asumțiile celor două școli dominante și apreciind Uniunea Europeană ca unul dintre cei mai importanți factori de schimbare în ceea ce privește guvernarea și elaborarea politicilor în Europa, Webb⁶ a configurat un set de implicații despre natura procesului politicilor europene. Mult mai recent, au fost dezvoltate noi teorii (neinstituționalismul sau perspectiva alegerii raționale și constructivismul) care au subliniat alte implicații ale procesului politicilor Uniunii Europene.

Reținem că extinderea și adâncirea integrării europene amplifică importanța mecanismelor și instrumentelor de fundamentare, elaborare și punere în practică a politicilor publice naționale, precum și a însușirii practicilor și uzanțelor europene, subliniind totodată necesitatea identificării particularităților procesului decizional comunitar. Sub exigențele procesului de integrare europeană, cadrul instituțional național și procesul de elaborare a

² C-tin Schifirneț, *Europenizarea societății românești și mass-media*, Editura Comunicare.ro, București, 2012, p. 10

³ P.Graziano, Maarten Vink, *Europeanization, New Research Agendas*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2006, p. 206

⁴ C. Beciu, *Percepția europenizării în instituțiile publice. Imaginarul adaptării la un nou sistem*, în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XX, nr. 3–4, București, 2009, p. 193-214

⁵ H. Wallace, M.A. Pollack, A.R.Young, *Policy-Making in the European Union*, ediția a 6-a, Oxford University Press, 2010 p. 17

⁶ C. Webb, *Introduction: Variations on a Theoretical Theme*, în Wallace, H., Wallace, W., Webb, C., (eds.) *Policy-making in the European communities*, Ed. John Wiley&Sons, London, 1977, p.68

politicilor publice au fost subiecte ale factorului de schimbare. Mai mult, sub impactul aceluiași proces, însuși procesul european de elaborare a politicilor a fost modelat de reguli și proceduri care au evoluat odată cu modificările și extinderile succesive ale Uniunii Europene.

În analiza europenizării, mulți autori au pornit de la definiția lui Robert Ladrech: „proces lent care reorientează direcția și modelează politicile la nivelul în care dinamica politică și economică a Comunităților Europene devine parte a logicii organizaționale a politicii și deciziei naționale”.⁷ Perspectiva lui Ladrech distinge între conceptul de integrare de cel de europenizare. *Pe scurt, integrarea europeană reprezintă procesul de cedare a suveranității de la nivel național la nivel european, iar europenizarea provoacă o schimbare internă prin deciziile adoptate la nivelul Uniunii Europene.*

Procesul de europenizare a fost înțeles și ca „dezvoltarea și expansiunea competențelor nivelului european și impactul acțiunilor Comunității asupra statelor membre”.⁸ În viziunea lui Buller și Gamble⁹ integrarea europeană reprezintă un proces de convergență la nivelul UE, în timp ce europenizarea denotă consecințele acestui proces care poate avea un impact diferit la nivelul statului național.

Distincții între cele două concepte sunt trasate și de către Andersen și Sitter¹⁰, conform cărora „integrarea europeană reprezintă ansamblul proceselor de creare a instituțiilor și politicilor comunitare, iar europenizarea definește variația impactului național al integrării”. De asemenea, europenizarea a fost interpretată ca un proces de globalizare a lumii europene, fiind contingent cu conceptul de integrare europeană, cuprinzând printre altele impactul său asupra administrațiilor naționale¹¹. Autori precum Peters și Page aduceau în dezbatere încă din perioada anilor '90, legătura dintre procesul europenizării și tendința generală a administrației publice de a „abandona” modelul tradițional de guvernare în favoarea modelului de guvernantă, în care autoritatea este difuză, iar actorii au roluri multiple, în special în domeniul politicilor publice.

Definiția lui Radaelli pentru conceptul de europenizare este „proces de (1) construcție, (2) difuziune și (3) instituționalizare a regulilor formale și informale, a procedurilor, paradigmelor politicilor publice, a stilurilor, a modalităților de a face lucrurile, a credințelor și valorilor comune, care mai întâi sunt definite și consolidate în procesul elaborării politicilor publice comunitare și apoi încorporate în logica discursurilor, identităților, structurilor politice și politicilor publice naționale”. Autorul materializează înțelesul conceptual al integrării europene în transferul de suveranitate către nivelul european.

Definiția formulată de Radaelli pentru integrarea europeană este în contradicție cu definiția lui Lawton, care sugerează că europenizare este de jure un transfer de suveranitate către nivelul Uniunii Europene și că acesta se deosebește de „europenificare”, tradus prin împărțirea competențelor între guvernele naționale și UE .

⁷ R. Ladrech, *Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The case of France*, în *Journal of Common Market Studies*, nr.32 (1)/1994, p. 69

⁸ H. Kassim, *The European Administration: Between Europeanization and Domestications* în Hayward, J., Menon, A., *Governing Europe*, Oxford University Press, 2003, p. 139-161

⁹ J. Buller, A. Gamble, *Conceptualising Europeanization*, 2001, <http://aei.pitt.edu/1724/01/bullerandgamble.pdf>, pagina accesată în data de 13.08.2013

¹⁰ S. Andersen, N. Sitter, *Differentiated Integration: What is it and How Much Can the EU Accommodate?*, *European Integration*, vol. 28, nr. 4/ 2006, Routledge, p. 315

¹¹ A. Matei, *Evoluția administrației europene. Concepte și abordări fundamentale*, în *Drept comunitar*, nr. 3/ 2004, p.35-37

Europenizarea, forme de manifestare în spațiul public

În exegeza despre europenizare, un accent este pus pe interacțiunea dintre nivelul european și nivelul național, aceasta vizând mecanismele prin care are loc impactul europenizării asupra politicii interne¹². Se discută despre europenizare ca proces derulat sub egida Uniunii Europene, necesar pentru orice stat interesat de adrare la Uniunea Europeană¹³. În finalizarea acestui proces, s-a acționat în virtutea principiului condiționalității, intrinsec programului Uniunii Europene de extindere către Europa Centrală și de Est. Condiționalitatea este strategia de negociere a stimulentele acordate de Uniunea Europeană unui stat pentru ca guvernul acestuia să realizeze condițiile de aderare la Uniunea Europeană. Concret, statele candidate trebuie să respecte criteriile decise la summit-ul de la Copenhaga și să adopte acquis-ul comunitar. Se consideră că în cadrul statelor membre din centrul și estul Europei apare mai mult ca act de adoptare formală, legislativă și instituțională a directivelor Uniunii Europene decât în aplicarea lor, în identificarea sau corespondența societății cu valorile europene¹⁴.

Europenizarea este un proces prin care se realizează adaptarea instituțională, adoptarea politicilor comune și difuzarea culturală transnațională¹⁵. De aici, concluzia existenței unei europenizări duale. Pe de o parte, europenizarea ca proces de schimbare instituțională, prin adoptarea acquis-ului și compatibilitatea instituțiilor, a culturii europene comune, și a identității europene, și pe de altă parte integrarea instituțională înfăptuită într-un ritm mai alert decât integrarea socială. Așadar, există un decalaj între europenizarea instituțională și europenizarea societății, aceasta din urmă fiind influențată în mică măsură de deciziile luate de instituțiile europene¹⁶.

Există o varietate de sensuri conferite conceptului de europenizare. Radaelli indică trei tipuri de europenizare: *negativă* (integrarea economică prin care noilor state membre li se impun reguli prohibitorii pentru a atinge criteriile de convergență economică), *pozitivă* (integrarea europeană) și *de cadru* (modificarea credințelor și așteptărilor actorilor naționali)¹⁷. Un alt autor, Olsen¹⁸, descrie cinci posibile procese ale europenizării:

- *Europenizarea ca act de modificare în granițele teritoriale externe*, astfel încât Continentul Europe să devină un singur spațiu politic.

- *Europenizarea ca dezvoltare a instituțiilor de guvernare la nivel european*, cu un centru de acțiune colectivă.

¹² M.G. Crowles, și al, *Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001, pag 164

¹³ H. Grabbe, *Europeanization goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process*, în K. Featherstone, C. Radaelli, *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 303-327

¹⁴ F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier, *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca, Cornell University Press, 2005, p. 224-225

¹⁵ K. Featherstone, *In the name of Europe*, în K. Featherstone, C. Radaelli, *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 3-26

¹⁶ Constantin Schifirneț, *Europenizarea societății românești și mass-media*, Editura Comunicare.ro, București, 2012, p. 13

¹⁷ C.M. Radaelli, *Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change*, European Integration online Papers, nr.4(8)/2000, <http://ssrn.com/abstract>, pagina accesată în data de 13.08.2013.

¹⁸ J. Olsen, *Many Facets of Europeanization*, Journal of Common Market Studies, nr. 40 (5)/2002, p. 921-952

- *Europenizarea ca penetrare centrală a sistemelor naționale și subnaționale de guvernare*, ceea ce presupune o divizare a responsabilităților și a puterilor între diferitele nivele de guvernare.

- *Europenizarea ca export de forme de organizare politică și de guvernare*, cu referire la relația cu actorii și instituțiile non-europene și la locul Europei în lumea largă.

- *Europenizarea ca proiect politic* pentru o Europă mai puternică și unificată.

Europenizarea constituie o variabilă independentă cu impact asupra proceselor, instituțiilor și politicilor publice naționale¹⁹, iar potrivit tipologiei lui Featherstone²⁰ abordările europenizării pot fi încadrate în patru categorii: (1) *europenizarea ca proces istoric*; (2) *europenizarea ca difuziune culturală transnațională*; (3) *europenizarea ca proces de adaptare instituțională* și (4) *europenizarea ca schimbare a procesului de elaborare și implementare a politicilor publice naționale* presupune atât elaborarea politicilor la nivelul Uniunii, cât și impactul acestora asupra procesului de elaborare a politicilor naționale.

O altă clasificare face diferența între *europenizarea directă* – impactul intenționat al unei inițiative a Uniunii Europene – și *Europenizarea indirectă* – un impact neintenționat al unei inițiative a Uniunii Europene²¹. Tot acești autori vorbesc despre o *europenizare voluntară*, caracterizată printr-o adoptare promptă a deciziilor Uniunii Europene într-un anumit domeniu, și o *europenizare coercitivă*, ce are în vedere adoptarea deciziilor practicilor și/sau politicilor din alt domeniu.

Europenizarea cunoaște și alte forme ca: *modelul europenizării prin inovație*, ce reflectă asocierea dintre decizia guvernamentală internă și politica de dezvoltare europeană a societății naționale, și *modelul europenizării prin imitație*, ce reflectă procesul transguvernamental de imitație dincolo de decizia ministerială asupra europenizării²².

Tim Beichelt²³ reduce varietatea înțelesurilor termenului de europenizare la trei modele:

- *Modelul nepotrivit* (Mistfit Model) în care procesele politice și instituțiile se schimbă în legătură cu impulsurile venite de la nivelul Uniunii Europene. În acest model accentul este pus pe europenizarea ca proces de adaptare indus de către Uniunea Europeană și are la bază nepotrivirea între structurile europene și structurile interne ale statelor vizate. Conceptul de nepotrivire exprimă compatibilitatea structurilor interne față de presiunea europenizării: cu cât este mai compatibilă, cu atât mai mare este presiunea asupra structurilor interne de a se adapta la normele europene. Concluzia noastră ar fi că acest model este premergătorul sau începutul procesului de europenizare.

¹⁹ T.A.Börzel, T. Risse, *When Europe Hits Home: Europeanisation and Domestic Change*, European Integration online Papers 4, (15), 2000, p. 4-6

²⁰ K. Featherstone, *Introduction. In the name of Europe*, 2003, <http://fds.oup.com/www.oup.co.uk/pdf/0-19-925209-2.pdf>, p.5

²¹ I. Bache, A. Marshall, *Europeanisation of Domestic Change, A Governance Approach to Institutional Adaptation in Britain*, Queen's Papers on Europeanisation nr. 5/2004, <http://www.qub.ac.uk>, pagină accesată în data de 13.08.2013

²² J. Trondal, *Two Worlds of Europeanisation – UnpaCKING Models of Government Innovation and Transgovernmental Imitation*, *European Integration online Papers*, vol9, nr. 1/2005, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2005-001a.htm>, pagină accesată în data de 13.08.2013

²³ T.Beichelt, *Dimensions of Europeanisation*, în Fr. Bafoil, T. Beichelt, *Europeanisation. D Quest en Est*, Editura L Haemattan, Paris, 2008, p.85

- *Modelul macroproces* (Macro-proces Model) în care Uniunea Europeană este văzută ca structură integrată în procesele politice interne și transnaționale dar și în instituțiile interne și externe. Acest model pledează în favoarea unei europenizări văzute ca o întrețesere de efecte reciproce rezultată din acțiunea Uniunii Europene asupra structurilor interne și din acțiunea statelor naționale asupra Uniunii Europene. Se poate remarca, că procesul de europenizare nu mai este văzut ca un proces de adaptare ci ca un proces copleț integrat în structurile interne ale statelor membre.

- *Modelul mixt* este un model ce le îmbină pe cele două, mai sus prezentate. Poate fi asimilat unui proces de transformare în care europenizarea este concepută ca o condiție suplimentară a proceselor politice interne, extinzându-se asupra instituțiilor interne și asupra problemelor derivate din moștenirile istorice și de civilizație a statelor membre.

Sintetizând diversitatea definițiilor regăsite în literatura de specialitate, observăm că cei mai mulți autori înțeleg și utilizează conceptul de „europenizare” sub una din următoarele forme: europenizarea reprezintă un proces incremental de reorientare a politicii, în funcție de gradul în care dinamica politică și economică a Comunității devine parte a logicii organizaționale a politicii naționale și a procesului național de elaborare a politicilor publice²⁴; europenizarea constituie un proces prin care domeniile importante ale politicilor naționale devin subiect al procesului decizional comunitar²⁵; europenizarea reprezintă un set de procese prin intermediul cărora dinamica politică, socială și economică devine o parte a logicii discursului și identității naționale, a structurii politice și a politicilor publice naționale²⁶; europenizarea este un proces instituțional prin care actorii instituționali de la nivel național modifică condițiile și politicile publice pentru a răspunde schimbărilor supranaționale²⁷. Mai mult, Olsen (2002) susține că diversele definiții ale europenizării sunt complementare, negăsindu-se într-o relație de excludere.

În lucrarea²⁸ lui Johan Olsen, europenizarea reprezintă, procesul ce determină impactul Uniunii Europene asupra ordinii interne atât a statelor membre, cât și a statelor candidate (perspectiva *top-down*), conturându-se la acest moment o primă tipologie a europenizării: europenizarea prin adâncire și europenizarea prin extindere.

*Europenizarea prin extindere*²⁹.

Deși studiile privind europenizarea s-au centrat pe impactul Uniunii asupra statelor membre (perspectiva *top-down*) și rolul statelor membre în construcția instituțiilor europene (perspectiva *bottom-up*), fiind astfel creatori ai propriei europenizări, conceptul discutat mai are o dimensiune ce în ultimul deceniu a fost din ce în ce mai des abordată: impactul Uniunii asupra statelor candidate, proces denumit europenizare prin

²⁴ R. Ladrech, *The Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France*, Journal of Common Market Studies, nr.32 (1)/ 1994

²⁵ T.A.Börzel, *Towards convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain*, Journal of Common Market Studies, nr.39 (4)/1999

²⁶ C.M. Radaelli, *The Europeanization of Public Policy*, în Featherstone, K., Radaelli, C.M., *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, 2003

²⁷ J.P. Olsen, *The Many Faces of Europeanization*, ARENA working paper, nr. 2/2002, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=369690

²⁸ Olsen, Johan P., *Europeanization*, în Cini Michelle, *European Union Politics*, Oxford University Press, New York, 2003, p. 335-336

²⁹ R. M. Dascălu, *Rolul politicii regionale de coeziune în europenizarea: Cazul României*, www.eucommunication.eu/documents/Roxana_Dascalu.pdf, pagina accesată în data de 29.09.2013, p.4

extindere. Europenizarea trece granițele Uniunii Europene, influența sa cea mai vizibilă fiind în cazul statelor candidate la calitatea de membru al Uniunii. În ceea ce privește definirea mai precisă a europenizării ca impact asupra statelor candidate, există opinii diverse. Deși europenizarea prin extindere este considerată de unii autori ca fiind același fenomen cu integrarea europeană și procesul de formulare a politicilor publice, precum abordarea autorilor Helen Wallace, William Wallace și Mark A. Pollack³⁰, alți autori au mers mai departe în cercetarea conceptului prin raportarea la ultimele două valuri de extindere, spre Țările Europei Centrale și de Est (TECE), în mai 2004, ianuarie 2007, iulie 2013. Jim Buller și Andrew Gamble realizează o distincție între integrarea europeană și europenizare. În viziunea acestora, integrarea europeană reprezintă un proces de convergență la nivelul Uniunii Europene, în timp ce europenizarea denotă consecințele acestui proces care poate avea un impact diferit la nivelul statului național³¹. Pentru Agh Attila europenizarea statelor candidate presupune un proces ce se desfășoară în două etape: europenizarea anticipativă ca democratizare generală (perioada de după revoluțiile anticomuniste) și o europenizare ce presupune adaptarea la cerințele Uniunii, prin condiționalitatea respectării criteriilor de la Copenhaga și Madrid ce aduc cu sine presiunea Uniunii pentru transformări interne³².

În cazul europenizării prin extindere, perspectiva top-down este mult mai facil de recunoscut, demarcațiile dintre Uniune și statul național fiind mai clar delimitate. Deși schimbările din TECE și procesul de extindere au un efect profund asupra dezvoltării interne a Uniunii (spre exemplu Tratatul de la Nisa), statele candidate nu au fost implicate direct în elaborarea acquis-ului³³, ce reprezintă „cadrul general al europenizării prin extindere”³⁴. În schimb, adoptarea acquis-ului, precum și constituirea instituțiilor necesare pentru implementarea acestuia transformă profund, la nivel politic, economic, social și instituțional, statele candidate. Mai mult, conținutul acquis-ului nu este negociabil, prin urmare statele candidate nu își pot determina conținutul europenizării. TECE devin „consumatoare” și nu „producătoare” de europenizare³⁵.

Europenizarea prin adâncire.

Europenizarea prin adâncire, impactul Uniunii Europene asupra ordinii interne a statelor membre, perspectivă des întâlnită în literatura despre europenizare, presupune anumite mecanisme și factori facilitatori care produc schimbarea la nivelul statelor membre. Există o legătură puternică între prezența sau absența factorilor facilitatori și gradul de schimbare internă, la nivelul statelor membre.

³⁰ În Elaborarea politicilor în Uniunea Europeană, Ediția a 5-a, Institutul European din România, București, 2005

³¹ Buller, Jim, Gamble, Andrew, *Conceptualising Europeanization*, disponibil online la <http://aei.pitt.edu/1724/01/bullerandgamble.pdf>, pagina accesată în data de 29,09,2013

³² Agh, Attila, *The Reform of State Administration in Hungary. The capacity of core ministries to manage the Europeanization*, ECPR Turin session, 22-27 March 2002, Workshop 19, Europeanisation and National Political Institutions

³³ Dimitris g. Papadimitriou, *Exporting Europeanization: EU enlargement, the twinning exercise and administrative reform in Eastern Europe*, European Consortium for Political Research- Joint Sessions, Turin, 22-27 April 2002, p. 7

³⁴ A. Matei, D. Iancu, *Spațiul Administrativ European. Document de lucru*, SNSPA, Facultatea de Administrație Publică, București, 2007, p. 10

³⁵ Dimitris g. Papadimitriou, *op. cit.*, p. 7

În literatură s-a mai conturat o perspectivă privind mecanismele europenizării, Annette Elisabeth Töller susținând existența altor trei asemenea mecanisme: europenizarea prin adaptare, europenizarea prin învățare și europenizarea prin evaziune. Înainte de a analiza mecanismele enunțate, Töller anunță necesitatea luării în calcul a anumitor elemente: impulsul de la nivelul Uniunii Europene, procesul formulării politicilor la nivelul statului membru, asupra căruia impulsul are o influență și rezultatul (output-ul) politicilor ca efect al influenței impulsului³⁶.

Europenizarea prin adaptare antrenează schimbări în politicile publice naționale datorită politicilor Uniunii ce presupun transpunerea în ordinea internă a directivelor, regulamentelor sau deciziilor Uniunii, sub sancțiunea Curții Europene de Justiție. În cazurile în care există o diferență majoră între cerințele Uniunii și situația statului membru, obligația de a respecta dreptul comunitar determină adaptarea la cerințele UE³⁷.

Europenizarea prin învățare se reduce la schimbarea ordinii interne a statului membru de către actorii ai Uniunii (spre exemplu Comisia) prin modificarea percepțiilor și credințelor actorilor naționali, prin resocializarea acestora în credințele și percepțiile actorilor europeni. Deși credințele, valorile și percepțiile nu înlocuiesc rolul puterii, acestea pot (și sigur) influența percepția actorilor a propriilor preferințe și interese, ceea ce le poate slăbi sau întări puterea³⁸. Acest mecanism nu presupune o obligație sub iminența unei sancțiuni, de aceea poate fi considerat un mecanism mai slab. Însă acest fapt nu înseamnă că nu este des întâlnit.

Europenizarea prin evaziune se întâlnește în situația în care, datorită lipsei unor reglementări explicite la nivelul Uniunii, statul membru, prin actorii interni, găsește căi de ocolire a formelor legale tradiționale de a atinge un obiectiv, bazându-se, însă, pe cooperare, pe înțelegeri care rezolvă o problemă astfel încât să nu poată fi contestată la nivel comunitar din punct de vedere al legalității³⁹. Puterea discreționară a statului membru este, în acest caz, foarte ridicată.

Se pot observa anumite corespondențe între aceste două tipologii ale mecanismelor europenizării, ceea ce evidențiază complementaritatea acestora și necesitatea de a le integra pentru a analiza și explica situațiile empirice. Integrarea pozitivă se aseamănă cu europenizarea prin adaptare, integrarea-cadru cu europenizarea prin învățare, iar europenizarea prin evaziune completează mecanismul integrării negative (mecanisme prezentate mai sus), înaintat de Knill și Lehmkuhl.

Preocupați de rafinarea conceptului de europenizare, teoreticienii⁴⁰ au conturat abordarea europenizării din prisma unui proces tridimensional: *top-bottom* (de sus în jos, de la Uniune către statul membru și care abordează aceeași perspectivă utilizată în implementarea politicilor europene de către statele membre și cele candidate), *bottom-up* (de jos în sus, proces în care naționalul și europeanul sunt două paliere diferite care se tolerează și se

³⁶ A. T. Toller, *The Europeanization of Public Policies – Understanding Idiosyncratic Mechanisms and Contingent Results*, European Integration online Papers (EIoP) Vol. 8 (2004) Nr 9/ 2004, p. 5; <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-009a.htm>, pagina accesată în data de 29,09,2013

³⁷ Idem.

³⁸ Idem.

³⁹ Idem.

⁴⁰ L.Matei, A. Matei, *The Economic and Social Impact of Public Administration Europeanization*, 2010, <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/24267>

influențează reciproc, proces în care europeanul este forma și naționalul este fondul. Cu alte cuvinte, abordarea analizează măsura în care actorii interni ai statelor membre influențează procesul decizional și elaborarea politicilor la nivel supranațional. În acest context se remarcă analiza costurilor adaptării la politicile Uniunii Europene, accentuându-se ideea potrivit căreia adaptarea va fi mai „ieftină” dacă instituțiile și politicile publice naționale prezintă deja caracteristici similare cu cele impuse de nivelul supranațional), și *orizantal*, prin care administrațiile și diferitele modalități de guvernare tind să fie convergente în urma desfășurării unui proces de mimetism. Aceste trei dimensiuni specifice pentru europenizare pot fi integrate dintr-o perspectivă sistemică în cadrul unei alte modalități de abordare a fenomenului, care accentuează două aspecte complementare ale europenizării, distingând între europenizarea prin adâncire, cu alte cuvinte, impactul reciproc dintre UE și statele membre, și europenizarea prin extindere, caracteristică statelor candidate, care adoptă modelele instituționale exogene⁴¹. Indiferent de tipul mecanismului identificat, de conținutul și forma pe care europenizarea le îmbracă sau de acțiunea diverșilor factori, la nivelul oricărui stat membru sau candidat poate fi semnalat un anumit impact al europenizării. Amintim în acest context formularea lui Cowles, Caporaso și Risse⁴² potrivit căreia „amploarea europenizării ar trebui să fie produsul comun al presiunilor necesare adaptării între instituțiile UE și politicile naționale și al variabilelor interne, inclusiv numărul de restricții instituționale naționale existente. În funcție de intensitatea schimbării pe care a determinat-o impactul Uniunii Europene asupra nivelului național, Börzel și Risse⁴³ conturează:

- absorbție – prezentă atunci când statele membre introduc politicile și ideile europene și reajustează instituțiile fără a efectua modificări de substanță asupra proceselor, instituțiilor și politicilor publice existente (schimbare minoră);
- acomodare – implică adaptarea de către statele membre Reforma procesului politicilor publice naționale sub imboldul europenizării a proceselor, instituțiilor și politicilor publice existente fără a le modifica foarte mult (schimbare moderată),
- transformare – constă în înlocuirea proceselor, instituțiilor și politicilor publice existente cu altele mai noi sau modificarea instituțiilor se realizează în asemenea măsură încât caracteristicile și funcțiile inițiale suferă modificări substanțiale (schimbare majoră).

Complementar acestora, Radaelli⁴⁴ adaugă:

- inerția sau lipsa oricărei schimbări și
- suprimarea – prezentă atunci când politica națională devine „mai puțin” europeană decât înaintea intervențiilor comunitare.

Europenizarea aduce în atenție scala schimbării – coexistența unor transformări, care se petrec la nivel național, transnațional, administrație locală, instituțional, identitar etc. Același termen indică diversele forme în care se petrec schimbările generate de adoptarea

⁴¹ A. Matei, *Empirical Approaches About the Input-Output Model for the Local Economic Development: Case Study in Braila Municipality*, International Journal of Public Administration in Central and Eastern Europe, nr.1/2007, <http://ssrn.com/abstract=1317609>, p. 10-12

⁴² M.G.Cowles, J.A. Caporaso, T. Risse, *Transforming Europe: Conclusions*, în Cowles, M.G., Caporaso, J.A., Risse, T. (2001). *Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change*, Editura Cornell University Press, New York, 2000

⁴³ T.A. Börzel, T. Risse, *When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change*, European Integration online Papers 4, (15)/2000, p. 14-15

⁴⁴ C.M. Radaelli, C.M., *The Europeanization of Public Policy*, în Featherstone, K., Radaelli, C.M. (2003). *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, 2003, p. 7

cadrelui comunitar: de la înlocuirea unor reglementări cu altele noi, la coexistența reglementărilor „autohtone” cu cele europene; apar practici instituționale și, în general, se formează alte moduri de întrepătrundere între practicile oficiale, ioase și informale; se dezvoltă noi tipuri de politici (guvernamentale, instituționale, organizaționale, locale etc.); universul simbolic și imaginarele sociale se rearticulează (treptat, emerg reprezentări despre puterea politică și cea decizională, despre ierarhie, teritoriu, identitate colectivă și națională, diversele forme de mobilitate, conectivitate și asociere, noi moduri de a legitima competiția, cooperarea și dialogul, apar alte concepții asupra conflictului, diferendului și decalajelor ș.a.).

Literatura consacrată europenizării analizează și efectele schimbării în contextul european: de la efecte explicite (structurale sau top down), generate de interacțiunea dintre instituțiile naționale și cele europene, la efectele indirecte (cognitive sau bottom up), care se conturează mai ales în sfera acțiunii individuale, cotidiene și informale (practici, rutine, stiluri de relaționare, moduri de utilizare și de interpretare a diverselor reglementări etc.). Altfel spus, în primul caz este avut în vedere impactul reglementărilor europene asupra instituțiilor naționale și a indivizilor (dinspre instituții spre „social” și „individual”), în timp ce efectele indirecte vizează adaptarea actorilor sociali (indivizi, grupuri, asociații, categorii socio-profesionale etc.) – dinspre „actor” spre „instituție” și „sistem”. Grabber⁴⁵ distinge între așa-numitul „hard transfer” (modul în care UE transferă reglementări și politici spre țările membre) și „soft transfer” (stiluri, moduri de a acționa, valori etc.) Ambele tipuri de efecte evidențiază, desigur, decalajul care se creează între preluarea normei europene și „naturalizarea” acesteia, respectiv, între adoptarea unor norme și modul în care actorii (non)instituționali utilizează aceste norme – prin ajustarea unor practici, redefinirea priorităților, construcția unor interpretări sau prin identificarea unor noi oportunități⁴⁶.

Ideea dominantă a studiilor despre europenizare trimit la afirmația că europenizarea se declanșează odată cu aderarea la Uniunea Europeană, moment în care procesul de europenizare se exercită asupra întregii societăți, datorită faptului că Uniunea Europeană este o structură diferită de cea a statelor componente. Plecând de aici, se poate demonstra că europenizarea nu este uniformă și că există diferite nivele de europenizare în diferite State membre, în funcție de tradiția proprie și de momentul aderării la Uniunea Europeană. Europenizarea reprezintă instituționalizarea la nivel european a unui sistem distinct de guvernare cu instituții comune și cu autoritatea de a face, a implementa și a impune politici europene. Acest proces include întărirea capacității organizaționale pentru acțiune colectivă și socializare, utilizarea strategică a normelor și practicilor cu privire la cetățenia europeană. Habermas⁴⁷ propune conceptul de integrare graduală în explicarea procesului de europenizare în cadrul fiecărei societăți din cadrul Uniunii Europene.

---

⁴⁵ H. Grabber, *Puterea de transformare a UE. Europenizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est*, Editura Epigraf, Chișinău, 2008, p. 98

⁴⁶ Ani Matei, Tatiana Dogaru, *Reforma procesului politicilor publice naționale sub imboldul europenizării. Modificări realizate în plan instituțional și legislativ în sfera politicilor publice din România*, în *Revista Economie teoretică și aplicată*, Volumul XVIII (2011), No. 1(554), p. 76-111

⁴⁷ J. Habermas, *Europe. The Faltering Project.*, traducere de Cianan Cronin, Malden, Polity Press, 2009, p. 250

BIBLIOGRAFIE:

- Attila Agh., *The Reform of State Administration in Hungary. The capacity of core ministries to manage the Europeanization*, ECPR Turin session, 22-27 March 2002, Workshop 19, Europeanisation and National Political Institutions
- Beichelt Tim, *Dimensions of Europeanisation*, în Fr. Bafoil, T. Beichelt, *Europeanisation. D Quest en Est*, Ed. L Haemattan, Paris, 2008
- Cowles, M.G., Caporaso, J.A., Risse, T. (2001). *Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change*, Ed. Cornell University Press, New York, 2000
- Crowles M.G., și al, *Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001
- Dimitris G. Papadimitriou, *Exporting Europeanization: EU enlargement, the twinning exercise and administrative reform in Eastern Europe*, *European Consortium for Political Research- Joint Sessions*, Turin, 22-27 April 2002
- Featherstone K., C. Radaelli, *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003
- Featherstone K., *In the name of Europe*, în K. Featherstone, C. Radaelli, *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, Oxford, 2003
- Grabber H., *Puterea de transformare a UE. Europeanizarea prin intermediul condițiilor de aderare în Europa Centrală și de Est*, Editura Epigraf, Chișinău, 2008
- Graziano Paolo, Maarten Vink, *Europeanization, New Research Agendas*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2006
- Habermas J., *Europe. The Faltering Project*, traducere de Cianan Cronin, Malden, Polity Press, 2009
- Kassim H., *The European Administration: Between Europeanization and Domestications* în Hayward, J., Menon, A., *Governing Europe*, Oxford University Press, 2003
- Matei Ani, Diana Iancu, *Spațiul Administrativ European. Document de lucru*, SNSPA, Facultatea de Administrație Publică, București, 2007
- Olsen, Johan P., *Europeanization*, în Cini Michelle, *European Union Politics*, Oxford University Press, New York, 2003
- Radaelli, C.M. (2003). *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, 2003
- Schifirneț C-tin, *Europeanizarea societății românești și mass-media*, Ed. Comunicare.ro, București, 2012
- Schimmelfennig F., U. Sedelmeier, *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca, Cornell University Press, 2005
- Wallace H., M.A. Pollack, A.R. Young, *Policy-Making in the European Union*, ediția a 6-a, Oxford University Press, 2010
- Webb C., H., Wallace, W., Webb, C., (eds.) *Policy-making in the European communities*, Ed. John Wiley & Sons, London, 1977
- Andersen S., N. Sitter, *Differentiated Integration: What is it and How Much Can the EU Accommodate?*, *European Integration*, vol. 28, nr. 4/ 2006, Routledge
- Börzel T.A., T. Risse, *When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change*, *European Integration online Papers* 4, (15)/2000

- Börzel T.A., *Towards convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain*, Journal of Common Market Studies, nr.39 (4)/1999
- Camelia Beciu, *Percepția europenizării în instituțiile publice. Imaginarul adaptării la un nou sistem*, în Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XX, nr. 3–4, București, 2009,
- J.P. Olsen, *The Many Faces of Europeanization*, ARENA working paper, nr. 2/2002
- Ladrech R., *Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The case of France*, în Journal of Common Market Studies, nr.32 (1)/1994
- Ladrech R., *The Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France*, Journal of Common Market Studies, nr.32 (1)/ 1994
- Matei A., *Evoluția administrației europene. Concepte și abordări fundamentale*, în Drept comunitar, nr. 3/ 2004
- Matei Ani, Tatiana Dogaru, *Reforma procesului politicilor publice naționale sub imboldul europenizării. Modificări realizate în plan instituțional și legislativ în sfera politicilor publice din România*, în Revista Economie teoretică și aplicată, Volumul XVIII (2011), No. 1(554)
- Olsen J., *Many Facets of Europeanization*, Journal of Common Market Studies, nr. 40 (5)/2002
- Toller Annette Elisabeth, *The Europeanization of Public Policies – Understanding Idiosyncratic Mechanisms and Contingent Results*, European Integration online Papers (EIoP) Vol. 8 (2004) Nr 9/ 2004
- <http://aei.pitt.edu/1724/01/bullerandgamble.pdf>
- <http://aei.pitt.edu/1724/01/bullerandgamble.pdf>
- <http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr41procesulEuropenizarii.htm>
- <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-009a.htm>
- <http://eiop.or.at/eiop/texte/2005-001a.htm>
- <http://fds.oup.com/www.oup.co.uk/pdf/0-19-925209-2.pdf>
- <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/24267>
- <http://ssrn.com/abstract>
- <http://ssrn.com/abstract=1317609>
- <http://www.qub.ac.uk>

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile “Științe Militare”, “Securitate și Informații” și “Ordine Publică și Siguranță Națională” - Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – “SmartSPODAS”.”